

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ТА ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Семенюк-Прибатень Анна Вікторівна,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри археології, спеціальних історичних
і правознавчих дисциплін
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Адамовський Володимир Іванович,

кандидат історичних наук,
магістр права, доцент кафедри археології,
спеціальних історичних і правознавчих дисциплін
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Хоптяр Юрій Анатолійович,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих
дисциплін
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

У статті досліджується роль державної політики у розвитку туристичної галузі в Україні, зокрема, через аналіз чинної нормативно-правової бази та державних стандартів та визначення напрямів їх вдосконалення. Туризм є важливим сектором національної економіки, який сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць та покращенню міжнародного іміджу країни. Проте для ефективного розвитку галузі необхідна сучасна, комплексна та добре скоординована державна політика, яка б враховувала сучасні виклики, зокрема, глобалізацію, цифровізацію та зростаючу конкуренцію на міжнародному рівні. Визначено, що чинне законодавство має фрагментарний характер, часто містить застарілі положення, які не відповідають сучасним потребам ринку, і не забезпечує належного рівня координації між різними рівнями влади. У статті виявлено низку ключових проблем у сфері нормативно-правового регулювання туризму, зокрема, відсутність інтеграції з європейськими стандартами, неврахування нових форм туризму, недостатня увага до питань безпеки та адаптації до кризових ситуацій. Відсутність сучасних механізмів підтримки галузі, зокрема, в умовах воєнних дій та пандемії COVID-19, обмежує спроможність туристичної галузі адаптуватися до змін і розвиватися. Пропонується модернізувати законодавство з урахуванням міжнародних стандартів, розробити інтегровану стратегію розвитку туризму, що включатиме чіткі механізми реалізації, фінансування та контролю за виконанням. Особливу увагу слід приділити розвитку інновацій у сфері туризму, підтримці нових видів діяльності, таких як екотуризм і цифрові туристичні послуги, а також удосконаленню процедур ліцензування та спрощенню умов для малих і середніх підприємств. Висновки статті підкреслюють необхідність системного підходу до державного регулювання туристичної галузі, що передбачає гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами, розвиток міжвідомчої координації, залучення міжнародних інвестицій та активну промоцію туристичного потенціалу України на світовій арені. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського туризму, стійкості до сучасних викликів та забезпечить сталий розвиток галузі в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: державна політика, туризм, законодавство, стратегія розвитку, державні стандарти, сталий розвиток.

Semeniuk-Prybaten Anna, Adamovsky Volodymyr, Khoptiar Yurii. The role of state policy in the development of tourism in Ukraine: analysis of the regulatory framework and its improvement

The article examines the role of state policy in the development of the tourism industry in Ukraine, in particular, by analyzing the current regulatory framework and state standards and identifying areas for their improvement. Tourism is an important sector of the national economy that contributes to economic growth, job creation, and the country's international image. However, the effective development of the industry requires a modern, comprehensive and well-coordinated government policy that takes into account current challenges, including globalization, digitalization and growing international competition. It is determined that the current legislation is fragmented, often contains outdated provisions that do not meet the current needs of the market, and does not ensure an adequate level of coordination between different levels of government. The article identifies a number of key problems in the field of legal regulation of tourism, in particular, the lack of integration with European standards, failure to take into account new forms of tourism, insufficient attention to security and adaptation to crisis situations. The lack of modern mechanisms to support the industry, particularly in the context of hostilities and the COVID-19 pandemic, limits the ability of the tourism industry to adapt to changes and develop. It is proposed to modernize legislation in line with international standards and to develop an integrated tourism development strategy that includes clear mechanisms for implementation, financing, and monitoring. Special attention should be paid to the development of innovations in the tourism sector, support for new activities such as ecotourism and digital tourism services, as well as improving licensing procedures and simplifying conditions for small and medium-sized enterprises. The conclusions of the article emphasize the need for a systematic approach to the state regulation of the tourism industry, which involves harmonization of national legislation with European standards, development of interagency coordination, attraction of international investments, and active promotion of Ukraine's tourism potential on the world stage. The implementation of the proposed measures will help to increase the competitiveness of Ukrainian tourism, its resilience to modern challenges, and ensure the sustainable development of the industry in the long term.

Key words: public policy, tourism, legislation, development strategy, state standards, sustainable development.

Розвиток туризму в Україні є важливим напрямом економічного та соціального розвитку країни, який сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню доходів населення, розширенню міжнародних зв'язків та зміцненню національної ідентичності. Проте для ефективного розвитку цього сектору необхідна належна державна підтримка, яка реалізується через розробку та впровадження відповідної нормативно-правової бази.

Основною проблемою є відсутність цілісного та системного підходу до державної політики у сфері туризму, що призводить до неефективного використання наявних ресурсів та уповільнює розвиток галузі. У контексті сучасних викликів, зокрема воєнних дій, які спричинили значні втрати для туристичної галузі, актуальність удосконалення державної політики є особливо важливою. Це включає адаптацію законодавства до нових умов, зокрема врахування безпекових аспектів, стимулювання внутрішнього туризму та підтримку регіонів, які мають потенціал для розвитку туристичних послуг.

Отже, дослідження ролі державної політики у розвитку туризму в Україні та аналіз чинної нормативно-правової бази з метою її вдосконалення є актуальною науковою проблемою, вирішення якої сприятиме сталому розвитку туристичної галузі та економіки країни загалом.

Роль державної політики у розвитку туризму в Україні є предметом значного наукового інтересу, що відображено у дослідженнях українських науковців. Аналіз наявних досліджень показує, що нормативно-правова база є одним із ключових чинників, що впливає на ефективність розвитку туристичної галузі. У цьому контексті науковці розглядають питання законодавчого регулювання, державного управління, стратегій розвитку та міжнародного досвіду у сфері туризму. Дослідження О. Радченка та С. Горбаченка [1] звертають увагу на важливість стратегічного планування та розробки державних програм, що спрямовані на розвиток туризму. Науковці підкреслюють, що в Україні є необхідність у розробці комплексної державної стратегії, яка б вра-

ховувала як економічні, так і соціальні аспекти розвитку галузі, а також питання безпеки та стійкості до зовнішніх викликів. Ще одним важливим аспектом, який висвітлюється у літературі, є порівняльний аналіз державної політики у сфері забезпечення безпеки туризму між Україною та іншими країнами. Дослідження О. Ахмедової [2] демонструє, що ефективність державної політики у забезпеченні безпеки туризму значною мірою залежить від інтеграції міжнародного досвіду та стандартів, зокрема тих, що використовуються у країнах Європейського Союзу. Вона підкреслює важливість гармонізації українського законодавства з європейськими нормами та стандартами для підвищення конкурентоспроможності національного туристичного ринку. Крім того, у науковій літературі розглядаються проблеми, пов'язані з недостатньою координацією між різними рівнями влади та відсутністю механізмів залучення приватного сектору до процесу формування державної політики у сфері туризму. Робота Н. Почеркіної [3] акцентує на необхідності посилення партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством у розвитку туристичної галузі, що є критичним для її сталого розвитку. Окремо варто виділити дослідження, які звертають увагу на необхідність вдосконалення правового регулювання у контексті нових викликів, таких як пандемія COVID-19 та воєнні дії на території України. Н. Опанасюк, А. Охріменко, С. Попович [4], Р. Яворський [5] вказують на потребу у гнучких регуляторних підходах, які б забезпечили підтримку галузі в умовах кризи, стимулювали внутрішній туризм та сприяли відновленню туристичної діяльності після завершення кризових періодів.

Таким чином, огляд літератури показує, що роль державної політики у розвитку туризму в Україні є багатогранною і вимагає комплексного підходу до аналізу та вдосконалення нормативно-правової бази. Основні напрями удосконалення включають гармонізацію законодавства, розробку стратегій розвитку, підвищення рівня координації між різними суб'єктами ринку та адаптацію до сучасних викликів. Ці аспекти є важливими для побудови ефективної державної політики, яка б сприяла розвитку туризму як важливого сектору економіки України.

Метою наукової статті є дослідження ролі державної політики у розвитку туристичної галузі в Україні шляхом аналізу чинної нормативно-правової бази. Стаття спрямована на виявлення основних проблем і недоліків у регуляторних документах, що впливають на туристичний сектор, а також на розробку рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання з метою стимулювання сталого розвитку туризму в країні.

Варто відзначити, що роль державної політики у розвитку туризму в Україні є критично важливою, оскільки ефективне нормативно-правове регулювання визначає умови функціонування та розвитку галузі. Туризм є одним із ключових секторів економіки, здатним значно впливати на економічне зростання, зайнятість та регіональний розвиток. Для розкриття ролі державної політики в розвитку туризму в Україні необхідно провести глибокий аналіз чинної нормативно-правової бази та запропонувати шляхи її вдосконалення.

На сьогодні нормативно-правова база регулювання туристичної діяльності в Україні включає низку документів. Основоположним законодавчим актом є Закон України «Про туризм» [6], який визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні основи туристичної діяльності в країні. Однак цей Закон, прийнятий ще у 1995 році, неодноразово зазнавав змін, проте його основні положення залишаються не досить адаптованими до сучасних умов ринку, глобалізаційних викликів та технологічних інновацій.

Іншими важливими нормативно-правовими актами є законодавчі акти, що регулюють ліцензування туристичної діяльності, питання оподаткування, а також екологічні та безпекові стандарти для туристичних об'єктів. Попри наявність базового законодавства, його фрагментарність та недосконалість є одним із головних стримуючих чинників розвитку галузі. Відсутність цілісного підходу до регулювання призводить до правової невизначеності, складнощів у веденні бізнесу та зниження інвестиційної привабливості галузі.

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [7] регламентує порядок ліцензування туристичної діяльності. Наявність ліцензійних вимог сприяє підвищенню якості туристичних послуг,

але часто створює додаткові адміністративні бар'єри для малих і середніх підприємств, що ускладнює їх вихід на ринок.

Закон України «Про курорти» [8] регулює питання створення, функціонування та розвитку курортів в Україні, визначає правовий статус курортних територій, їх захист та умови експлуатації. Водночас вдосконалення Закону України «Про курорти» є важливим кроком у контексті покращення ролі державної політики в розвитку туризму в Україні. З огляду на виклики сучасності є потреба у модернізації цього Закону для підвищення ефективності функціонування курортної галузі, збільшення інвестиційної привабливості та забезпечення сталого розвитку курортних територій.

Вдосконалення Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності Державного агентства розвитку туризму» [9] є ключовим кроком для посилення ролі державної політики в розвитку туризму в Україні. Цей нормативний акт визначає правові та організаційні засади діяльності Державного агентства розвитку туризму, яке є головним органом виконавчої влади, відповідальним за реалізацію державної політики у сфері туризму. Оновлення та вдосконалення положень цієї Постанови сприятиме більш ефективній роботі Агентства, зокрема через розширення його повноважень, покращення координації між державними органами та приватним сектором, а також запровадження сучасних механізмів управління та розвитку туристичної галузі. Це включає розробку та впровадження стратегічних планів розвитку туризму, активне просування українських туристичних продуктів на міжнародній арені, участь у міжнародних програмах та ініціативах, а також підвищення якості та конкурентоспроможності туристичних послуг.

Вдосконалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р [10], є ключовим кроком для посилення ролі державної політики в розвитку туризму в Україні. Ця Стратегія визначає основні напрями та завдання для розвитку туристичної галузі, спрямовані на перетворення туризму на один із пріоритетних секторів

національної економіки. Однак для досягнення поставлених цілей і повного розкриття потенціалу туристичного сектору необхідно внести низку змін та доповнень.

Оновлення Стратегії має враховувати сучасні виклики та тенденції, зокрема цифровізацію галузі, розвиток сталого туризму, підвищення екологічних стандартів, а також розширення туристичних продуктів і послуг, що відповідають міжнародним вимогам і стандартам якості. Важливим аспектом вдосконалення є також інтеграція заходів для адаптації до наслідків глобальних змін, таких як пандемії та кліматичні кризи, що впливають на туристичний сектор. Додатково оновлення Стратегії має включати адаптацію заходів до умов воєнного стану, зокрема розробку кризових і посткризових планів дій для підтримки туристичної індустрії. Це передбачає впровадження спеціальних механізмів захисту бізнесу, підтримку малого і середнього підприємництва, а також створення безпечних умов для внутрішнього туризму, який може стати основним рушієм розвитку галузі в період відновлення. Крім того, необхідно приділити увагу розвитку туризму в безпечних регіонах України, що мають потенціал для залучення внутрішніх та іноземних туристів. Це може включати стимулювання інвестицій у реконструкцію туристичних об'єктів, розбудову інфраструктури та покращення логістики, а також активізацію маркетингових кампаній, спрямованих на відновлення довіри до України як безпечного туристичного напрямку. Також важливо врахувати аспекти психологічної реабілітації через туризм, зокрема розвиток оздоровчого та реабілітаційного туризму для військовослужбовців, ветеранів та їхніх родин. Вдосконалення Стратегії з урахуванням воєнного стану дозволить не лише відновити туристичну галузь, а й зміцнити економіку країни, створити нові робочі місця та сприяти соціальній стабільності в післявоєнний період.

Важливими регулюючими інструментами розвитку туризму в Україні є державні стандарти, які встановлюють вимоги до туристичних послуг, готельного та ресторанного сервісу, забезпечення якості та безпеки туристичної діяльності. Основна мета цих стандартів – підвищення рівня

обслуговування, захист прав споживачів туристичних послуг, створення конкурентоспроможного середовища на ринку туризму, а також гармонізація українських стандартів з міжнародними нормами. У табл. 1 представлено їх детальний огляд та можливі напрями вдосконалення.

Отже, аналіз нормативно-правової бази та державних стандартів дозволяє виділити кілька ключових проблем:

1. Фрагментарність законодавства: нормативно-правова база складається з різноманітних документів, які не завжди узгоджуються між собою, тому це ство-

Таблиця 1

Державні стандарти, що регулюють туристичну діяльність в Україні

№	Назва стандарту	Опис стандарту	Напрями удосконалення
1	ДСТУ ISO 21101:2016 «Туризм пригодницький. Системи менеджменту безпеки. Вимоги»	Встановлює вимоги до систем управління безпекою для представників бізнесу, що надають послуги пригодницького туризму.	Удосконалення для врахування нових видів активностей, розвиток технологій безпеки та інтеграція з новими міжнародними стандартами.
2	ДСТУ ISO 21103:2016 «Туризм пригодницький. Інформація для учасників»	Регулює вимоги до надання інформації для учасників пригодницьких турів, забезпечуючи їхню безпеку та комфорт.	Оновлення інформаційних вимог, включення цифрових платформ і адаптація до нових форматів комунікації та інформаційних технологій.
3	ДСТУ ISO 13687-1:2018 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхтові гавані. Частина 1. Мінімальні вимоги до гаваней з базовим рівнем обслуговування»	Встановлює мінімальні вимоги до яхтових гаваней з базовим рівнем обслуговування, таких як місця для швартування.	Включення нових вимог до екологічності та безпеки, оновлення інфраструктурних вимог для відповідності сучасним стандартам.
4	ДСТУ ISO 13687-3:2018 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхтові гавані. Частина 2. Мінімальні вимоги до гаваней із середнім рівнем обслуговування»	Визначає вимоги для яхтових гаваней із середнім рівнем обслуговування, включаючи додаткові послуги та інфраструктуру.	Розширення вимог для інфраструктури, оновлення стандартів обслуговування та інтеграція з новими технологіями в управлінні гаванями.
5	ДСТУ ISO 13687-3:2018 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхтові гавані. Частина 3. Мінімальні вимоги до гаваней з високим рівнем обслуговування»	Встановлює вимоги для яхтових гаваней з високим рівнем обслуговування, з акцентом на преміум-сервіс і додаткові послуги.	Актуалізація вимог для сучасних преміум-сервісів, включення інноваційних послуг і технологій, а також підвищення екологічних стандартів.
6	ДСТУ ISO 18065:2016 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Туристичні послуги, що надають на природоохоронних територіях. Вимоги»	Визначає вимоги до туристичних послуг на природоохоронних територіях, забезпечуючи їх відповідність екологічним стандартам.	Удосконалення вимог щодо сталого розвитку, збереження природних ресурсів і підвищення екологічної відповідальності.
7	ДСТУ ISO 17680:2016 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Таласотерапія. Вимоги до послуг»	Регулює вимоги до послуг таласотерапії, що включають використання морської води та інших морських ресурсів для лікування.	Оновлення вимог до безпеки та якості послуг, інтеграція нових методів терапії та технологій, а також підвищення екологічності.
8	ДСТУ ISO 17679:2017 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Велнес та СПА. Вимоги до послуг»	Визначає вимоги до послуг велнес та СПА, включаючи процедури для поліпшення здоров'я і релаксації.	Включення нових послуг і методик, підвищення стандартів безпеки та гігієни, а також інтеграція сучасних тенденцій у сфері велнес.
9	ДСТУ ISO 13009:2016 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Вимоги та рекомендації з експлуатації пляжу»	Встановлює вимоги до експлуатації пляжів, включаючи забезпечення безпеки, чистоти та комфорту для відпочивальників.	Розширення вимог щодо екологічності та безпеки, включення нових технологій для управління пляжами та покращення інфраструктури.
10	ДСТУ ISO/TS 13811:2016 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Інструкція з розроблення екологічних специфікацій щодо розміщення закладів»	Надання інструкцій щодо розробки екологічних специфікацій для розміщення закладів у туристичній індустрії.	Оновлення вимог до екологічних стандартів, включення нових методів для зменшення екологічного впливу і покращення сталого розвитку.

Джерело: складено авторами на основі [11].

рює правові колізії та ускладнює ведення туристичного бізнесу.

2. Відсутність стратегічного планування: хоча наявні державні програми розвитку туризму, часто вони не мають чітких механізмів реалізації та фінансування, що призводить до неефективного використання ресурсів і відсутності системного підходу до розвитку галузі.

3. Низький рівень інтеграції міжнародних стандартів: українське законодавство у сфері туризму потребує більшої гармонізації з європейськими та світовими стандартами, що обмежує можливості для інтеграції українського туристичного ринку у глобальні процеси.

4. Недостатня координація між різними рівнями влади: відсутність координації між центральними, регіональними та місцевими органами влади призводить до дублювання функцій та неефективного управління ресурсами.

5. Проблеми безпеки та адаптація до кризових ситуацій: збройний конфлікт на Сході України, пандемія COVID-19 та інші кризи вимагають від державної політики швидкої адаптації, що часто є викликом для чинної нормативно-правової бази.

Для подолання зазначених проблем та підвищення ефективності державної політики у розвитку туризму необхідно вдосконалити нормативно-правову базу за такими напрямками:

1. Модернізація Закону України «Про туризм»: необхідно оновити законодавство з урахуванням сучасних тенденцій, таких як сталий розвиток, цифрові технології, інновації та глобалізація. Включення нових норм, які регулюватимуть екотуризм, агротуризм, цифрові послуги та безпеку туристів, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського туризму.

2. Розробка інтегрованої стратегії розвитку туризму: необхідно створити єдину національну стратегію з чіткими механізмами реалізації та фінансування, яка б об'єднала всі рівні влади та забезпечила синергію між державою, бізнесом і громадянським суспільством.

3. Підвищення рівня інтеграції з міжнародними стандартами: гармонізація укра-

їнського законодавства з європейськими нормами та стандартами відкриє нові можливості для залучення іноземних інвестицій та розвитку співпраці з міжнародними туристичними організаціями.

4. Вдосконалення механізмів безпеки та кризового регулювання: впровадження гнучких регуляторних механізмів, які враховують сучасні виклики, сприятиме стійкості туристичної галузі до кризових ситуацій.

Таким чином, відзначимо, що державна політика відіграє ключову роль у розвитку туризму в Україні. Вдосконалення нормативно-правової бази, адаптація до міжнародних стандартів, стратегічне планування та ефективна координація між різними рівнями влади є необхідними умовами для досягнення сталого розвитку туристичної галузі. Прийняття комплексного підходу до регулювання та підтримки галузі сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності, економічному зростанню та інтеграції у міжнародний туристичний ринок. Аналіз нормативно-правової бази показав, що чинні нормативно-правові документи, включаючи Закон України «Про туризм», потребують оновлення. Вони часто містять застарілі норми, які не враховують сучасні виклики, такі як глобалізація, цифровізація та нові форми туризму. Визначено, що основними проблемами нормативно-правового регулювання є фрагментарність законодавства, недостатня координація між різними рівнями влади, низька інтеграція з міжнародними стандартами та недостатнє врахування сучасних викликів, таких як безпека туристів та адаптація до кризових ситуацій. Крім того, необхідність удосконалення нормативно-правової бази передбачає модернізацію законодавства, гармонізацію з європейськими стандартами, розробку інтегрованої стратегії розвитку туризму, а також підвищення рівня координації між центральними, регіональними та місцевими органами влади. Пропоновані шляхи вдосконалення сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українського туризму, ефективності управління галуззю та стійкості до сучасних викликів, що дозволить забезпечити сталий розвиток туристичної галузі в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Радченко О., Горбаченко С. Стратегія розвитку туристичної галузі України в умовах невизначеності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/204>.
2. Ахмедова О.О. Загальнотеоретичні засади реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки туристичної галузі: порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 33(72). С. 144–148.
3. Почерніна Н. Державно-приватне партнерство у сфері туризму як засіб реалізації цілей сталого розвитку. *Traektoriâ Nauki=Path of Science*. 2020. № 6(6). С. 3001–3011.
4. Опанасюк Н.А., Охріменко А.Г., Попович С.І. Правове регулювання туристичної діяльності в контексті реформування законодавства України про туризм. *ScienceRise: Juridical Science*. 2021. № 17(3). С. 9–17.
5. Яворський Р.І. Особливості адміністративно-правових засобів регулювання туристично-рекреаційної діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. Том 35(74). № 2. С. 63–68.
6. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.
8. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>.
9. Деякі питання діяльності Державного агентства розвитку туризму : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 24.12.2019 № 1162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1162-2019-%D0%BF#Text>.
10. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 16.03.2017 № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
11. Галузеві стандарти. URL: <https://me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ecfd6c5a-1760-4d8d-a931-3a63f64e2310&title=GaluzeviStandarti>.